

Edukacja przez szachy w szkole

Polski Związek Szachowy rozumiejąc pozytywny wpływ gry w szachy na edukacyjny rozwój dzieci zaproponował szkołom realizację projektu pt. „Edukacja przez szachy w szkole”. Nasza szkoła w 2012 roku przystąpiła do realizacji tego programu w ramach innowacji pedagogicznej i realizowany jest przez jedną godzinę tygodniowo dla klas I -III.

Wyniki badań międzynarodowych wskazują na wiele walorów wynikających z gry w szachy. Królewska gra rozwija pamięć i ćwiczy wyobraźnię przestrzenną dziecka, poprawną koordynację ruchów, uczy określania odległości między przedmiotami, stron świata, kierunków lewo - prawo itd. Gra w szachy to żywa lekcja geometrii, która w sposób często przez ucznia niewidoczny, pomoże mu w matematyce, fizyce, nawet technice i geografii.

Jeszcze ważniejszy jest wpływ szachów na psychikę dzieci. Gry strategiczne uczą nie poddawania się nawet w najtrudniejszej sytuacji, odpowiedzialności, ponoszenia konsekwencji własnych decyzji. Grając w szachy dziecko uczy się radzić sobie ze stresem i porażką. Rozwija opanowanie, koncentrację, determinację, cierpliwość, wytrwałość, odwagę. Młody człowiek nabiera szacunku do przeciwnika, gdyż żadnego przeciwnika nie można zlekceważyć. Gra w szachy przygotowuje do zdrowej rywalizacji i postępowania według zasad fair play. Wreszcie szachy są grą, rozrywką, świetną zabawą i mogą stać się pasją na całe życie. Nauka gry w szachy szczególnie w młodszym wieku szkolnym będzie doskonałą formą stymulowania ich rozwoju emocjonalnego i intelektualnego w wielu płaszczyznach. Najważniejsze z nich to:

- rozwój zainteresowań - dzieci poznają nową dyscyplinę, której istotą jest samodzielne, logiczne rozumowanie, łączące poszczególne elementy wiedzy w jedną harmonijną całość;

- aktywność twórcza - specyfika gry w szachy wyklucza odtwórcze traktowanie jakiegokolwiek zagadnienia. Wszelkie próby bezmyślnego naśladownictwa skazane są na niepowodzenie. Dziecko samo wykreuje wydarzenia na szachownicy i poniesie za nie odpowiedzialność;
- rozwijanie pamięci i uwagi - główną umiejętnością w szachach jest zdolność zreasumowania każdej pozycji w sposób dynamiczny, w kategoriach najważniejszych jej elementów. Cała szachownica zostaje ukształtowana w przestrzenno - czasową postać, czyli wzorzec. Towarzyszy temu rozwój wyobraźni wzrokowej i koncentracji;
- myślenie logiczno-wyobrażeniowe - ludzie myślą czasami za pomocą wyobrażeń, które są obrazami rzeczywistych doznań zmysłowych i ten właśnie rodzaj myślenia gra w szachy rozwija najpełniej;
- rozwój pozytywnych sfer osobowości - szachy kształtują poczucie obiektywizmu, uczą uznawania prawd innych ludzi, tolerancji i reakcji na niepowodzenia;
- konsekwencja i wytrwałość w działaniu - dzieci mające kontakt z szachami zupełnie inaczej podchodzą do porażek. Zazwyczaj ponownie starają się rozwiązać określony problem i czynią to aż do skutku, podczas gdy inni rezygnują lub obniżają sobie skalę trudności.

Nowatorstwo opracowania programu alternatywnego polega na tym, że do chwili obecnej w tej placówce nie była realizowana innowacja z wykorzystaniem nauki gry w szachy. Celem tej inicjatywy jest zwiększenie umiejętności matematycznych uczniów, szczególnie w zakresie logiki, orientacji przestrzennej, myślenia analitycznego, rozwiązywania problemów oraz kształtowanie ważnych cech osobowości: jak odpowiedzialność, koncentracja, intuicja.

Przewidywanymi korzyściami wynikającymi z wdrożenia innowacji dla uczniów, szkoły i nauczycieli to przede wszystkim:

- rozwój samodzielnego myślenia i kreatywności uczniów oraz motywacji do samodzielnej pracy;
- rozwój wyobraźni przestrzennej i pamięci wzrokowej, strategicznego myślenia;
- zwiększenie umiejętności matematycznych uczniów, szczególnie w zakresie logiki, orientacji przestrzennej, myślenia analitycznego, rozwiązywania problemów oraz pomoc w kształtowaniu ważnych cech osobowości takich jak: odpowiedzialność, koncentracja, intuicja;
- stymulowanie rozwoju emocjonalnego i intelektualnego poprzez: rozwój zainteresowań, twórczą aktywność, rozwijanie pamięci i uwagi, rozwój myślenia logiczno-wyobrażeniowego, rozwój pozytywnych sfer osobowości, zdrowej rywalizacji;
- uczniowie uczą się postępowania według zasad fair play, szacunku wobec przeciwnika, odpowiedzialności i ponoszenia konsekwencji własnych decyzji.

Uczniowie w ramach realizacji programu otrzymali komplety szachów i dużą tablicę magnetyczną do demonstrowania ruchów pionków czy figur oraz prezentowania analizy wykonywania kolejnych ruchów.

Zgodnie z założeniami „Edukacji przez szachy” zadaniem nauczyciela nie jest wytrenowanie zawodowych szachistów, ale wsparcie ogólnego rozwoju intelektualnego, społecznego i emocjonalnego dzieci oraz rozbudzenie w nich sympatii do królewskiej gry.

Sytuacje edukacyjne prowadzonych zajęć mają więc charakter różnorodnych działań, oprócz typowo szachowych są także zabawy - matematyczne, gry szachopodobne, działania plastyczne, ruchowe mające za zadanie rozwijanie myślenia logicznego. Zabawy te wprowadzają równocześnie do gry właściwej, zaznajamiają z terminologią szachową, uczą zasad zachowania się przy szachownicy.

Po cyklu zajęć dzieci zapoznały się z historią gry w szachy, poznały legendy szachowe, zapoznały się z budową szachownicy, jej oznaczeniami. Potrafią nazwać pola i określić ich współrzędne. Stopniowo poznawały poszczególne bierki szachowe, potrafią już je nazwać i wskazać zasady poruszania się figur i pionów, poprawnie ustawiają bierki na szachownicy. Zmierzyły się z pierwszymi zadaniami szachowymi i elementami taktyki w grze właściwej (zbieranie grzybów na szachownicy, gra ośmioma pionami, przemiany pionowe). W trakcie zajęć dzieci uczyły się zdrowego współzawodnictwa, wdrażały się do przestrzegania podstawowych zasad gry, rozwijały umiejętności społeczne, które są niezbędne w poprawnych relacjach z innymi. Niektórzy uczniowie, którzy rozwijają swoje umiejętności na zajęciach dodatkowych mieli okazję wziąć udział w pierwszych turniejach szachowych i zmierzyć się z szachistami z naszego rejonu.

Przed nami kolejne miesiące zajęć, podczas których uczniowie będą mieli okazję zgłębić tajniki królewskiej gry, a równocześnie kształtować umiejętności, które są istotne w edukacji szkolnej.